

50 LET REKREACE DĚTÍ ZAMĚSTNANCŮ SOKOLOVSKÝCH DOLŮ 1954-2004

Petr Beran

V době předmnichovské republiky nabízeli dětem smysluplné využití volného času u nás hlavně skauti, kteří turisticko-zálesácký program obohatili o službu bližnímu podle myšlenek zakladatele hnutí českého skautingu profesora Antonína Svojsíka, a některé duchovní řády. V letech 1935-1937 byly uspořádány letní prázdninové tábory pro děti nezaměstnaných na majetku velkostatkářky Františky Kopalové v Hřebenech, zúčastnilo se jich kolem 300 dětí ročně. Na 120 až 150 dětí levicově zaměřených rodičů tábořilo v letech 1933-1938 u Jindřichovic a Rotavy, dojížděla k nim známá kulturní skupina Louise Fürnberga se skupinou Nový život z Kraslic.¹ V roce 1927 zakoupila Revírní rada v Sokolově v Děpoltovicích vhodný pozemek, a pak zde vybudovala podle projektu architekta Rudolfa Welse ozdravovnu pro horníky sokolovského revíru a jejich děti. Další prázdninový domov zřídila v roce 1929 v Radošově, v atraktivním prostředí blízko řeky Ohře.² V době okupace převzala péči o děti a mladistvé nacistickou ideologií prosáklá Hitlerova mládež, která např. v letních měsících 1942-1943 pořádala desetidenní pobyty pro pracující mládež ve mlýně ve Stanovicích.³

Po roce 1945, v době nedostatku potravin v poválečném období a nevalného zdravotního stavu dětí a mládeže především reemigrantů, kteří přišli na Sokolovsko z různého sociálního prostředí, uspořádalo vedení tehdejšího národního podniku Falknovské hnědouhelné doly v letech 1946-1947 v domě č. p. 137 v Radošově u Karlových Varů ozdravné pobyty dětí svých zaměstnanců. Ozdravovna Radošov, patřící dříve Revírní radě, byla uvedena do provozu dne 23. 6. 1946 pod vedením správce Václava Doležala a do 28. 8. 1946 v ní pobývalo 163 dětí ve věku 6-14 let, z toho polovina byly děti horníků. V následujícím roce se v ní vystřídalo 180 dětí. Dne 1. 4. 1948 předal podnik ozdravovnu odborům. V roce 1947 se také 12 hornických dětí rekreovalo na náklady nemocenské pojišťovny v Jugoslávii.⁴

Po roce 1948 získala monopol na práci s dětmi Pionýrská organizace Československého svazu mládeže, založená na slučovacím sjezdu v roce 1949. Řada dětí z tehdejšího Karlovarského kraje trávila léto v nově vybudovaném táboře v Pionýrském u Svatošských skal, kde jezdila velká atrakce – pionýrská železnice. V písemných dokumentech je doloženo, že v roce 1954 uspořádaly Hnědouhelné doly a briketárny Sokolov dětský tábor v sídle podnikové školy na zámku Chlumek u Dasnic. V době od 28. června do 28. srpna 1954 se zde vystřídaly tři

1 Jaroslava HOFFMANNOVÁ, K vývoji sociální péče o děti a mládež v Čechách. In: Sborník archivních prací 1982, s. 419-445. Karel VELEK, Vývoj pionýrského a mládežnického hnutí na Sokolovsku 1917-1945. 35 let pionýrského hnutí na Sokolovsku 1949-1984, Sokolov 1984, s. 13. Erich KRÍŽ, Data a fakta k dějinám Sokolovska v letech 1918-1938, Sokolov 1987, s. 22-23. Petr BERAN, O zámku Hartenberk v Hřebenech, Sokolov 1992, s. 17.

2 Revírní rada v Sokolově byla zřízena na základě zákona o závodních a revírních radách při hornictví č. 144/1920 Sb. ze dne 25. 2. 1920. Na vybudování ozdravovny v Děpoltovicích na pozemkové parcele č. k. 855/2 si např. od Hornického a hutnického spolku v Sokolově zapůjčila 200.000,- korun. Michal RUND, Po stopách Rudolfa Welse, Sokolov 2006, s. 56-57 a 70. Sokolovská uhelná, právní nástupce, a. s., archiv společnosti (dále jen Archiv SU Sokolov), fond DPZ Dolní Rychnov, inv. č. 409.

3 Tamtéž, fond DPD Karlovy Vary, inv. č. 172/2.

4 Tamtéž, fond Hnědouhelné doly a briketárny (dále HDB) Sokolov, inv. č. 1645, 1647, 1822 a 1924.

Dnes se otevřou brány zotavovny pro hornické děti

V krásném prostředí u lázní Kysiblu

Radošov (tzl) — Dnes v neděli bude otevřeno v Radošově u Kysiblu zotavovací středisko ÚRO pro děti odborářů-horníků. Zotavovna byla postavena původně pro děti havířů sokolovského revíru. V dubnu t. r. převzala ji ÚRO. Oficiálně pak až v květnu. Vedoucím zotavovny je Jiří Frelm ze Salskova.

V těchto dnech se jedná, aby zotavovna byla v provozu po celý rok. Předpokládá se celoroční provoz zde jsou. Zápasí se pouze s nedostatkem personálu. O 30 až 100 dětí horníků ze všech krajů republiky se bude starat šest učitelů. Kontrola jídelního lístku bude provádět lékař, který sem pravidelně bude zajíždět z Ky-

siblu. Stároč ošetrovatelskou službu bude držet jedna diplomovaná sestra. O záškolování dětí je náležitě postaráno. Mimo formální přídeli dostane se jim mimořádně ořídku který jim obsedá rekreační komise ÚRO. Zotavovna je po všech stránkách vybavena tak, aby vyhovovala svému účelu. Děti mají k dispozici velkou knihovnu, čítárnu, společnou jídelnu, koupelny, umývárny, rozhlasové zařízení. Také o zábavu bude náležitě postaráno. Byla dokončena úprava hřiště, aby děti mohly provozovat sportovní hry. O potřebě nutné ke sportu, se také postarala ÚRO. Na úpravě hřiště pracoval dobrovolná pracovní brigáda KSČ z Radošova. Dnes se tedy otevrou brány zotavovny, aby přijaly hornické děti z celé republiky. V krásném prostředí, mezi lesy blízko světoznámých lázní Kysiblu budou děti trávit dva krásné měsíce odpočinku a zábavy.

Zotavovna Radošov (Práce 27. 6. 1948).

turnusy asi o 250 dětech celkem. Vedoucím tábora se stal pedagog Ludvík Votoček a hospodářským správcem Matěj Benda. Děti se učily žít v kolektivu, dostávaly pravidelnou stravu, shlédly film, představení kouzelníka a Armádního uměleckého souboru Víta Nejedlého, uspořádaly výlet na nedaleký Chlum Svaté Maří a do pražské zoologické zahrady, koupaly se v řece Ohři, bavily se při besídce a dětském karnevalu a zapolily ve sportovních soutěžích. Vedoucím tábora kontrolovali pravidelně pořádek v místnostech. Z tábora odešlo však z různých důvodů předčasně 13 dětí.⁵

V roce 1956 získal tehdy prosperující národní podnik Důl Silvestr v Dolním Rychnově od Státního statku Cheb opuštěný zámek Mostov u Chebu a od konce června 1956 zde uspořádal první dětský tábor. Počátečního turnusu se účastnilo 120 dětí. V dalších letech podnik pronajal objekt odborářům a ti zajistili provozování tábora. V roce 1958 pořádal tábor Dům kultury Revolučního odborového hnutí v Sokolově ve dnech 30. 6.-30. 8. 1958. Ve třech turnusech se vystřídalo celkem 300 dětí. Rekreaovaly se, sportovaly, pořádaly výlety, pracovaly v zájmových kroužcích, dívaly se na filmy a seděly u táboráku. Kronikář zapsal, že například dne 23. 8. 1958 se večer konala beseda s příslušníky Veřejné bezpečnosti, kteří vyprávěli, jak mají děti správně chodit přes silnici a jak mají zacházet s případně nalezenými zbraněmi. Následujícího dne odešly děti na výlet do Františkových Lázní, kolem rozhledny se vydaly na chebský hrad a v Chebu se setkaly s hercem Ladislavem Peškem. Program zakončily ve dnech 26.-27. srpna náročným výletem do Prahy, parníkem do Slap, na zámek Konopiště a hrad Křivoklát. Vzhledem k využití zámku jen v létě a náročnosti běžné údržby zámeckého areálu

5 Archiv SU Sokolov, fond HDB, inv. č. 1825.

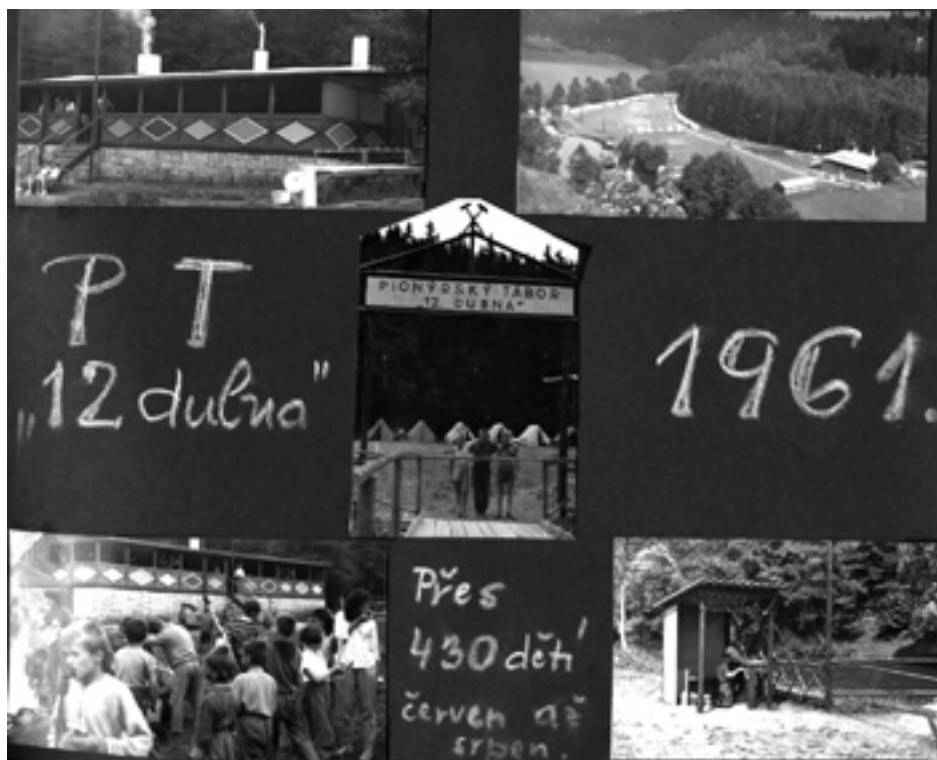
Tábor Boží Dar 1959. Archiv SU Sokolov.

podnik v roce 1960 objekt převedl k využití jiné organizaci (Pramen Plzeň).⁶ V témže roce zakoupil tehdejší národní podnik Velkodůl Přátelství v Tisové rekreační chatu v Zelené Lhotě u Hojsovy Stráže na Šumavě. Zrekonstruoval ji a vybudoval u ní koupaliště. V budově s kuchyní a jídelnou pobývalo pak na letním táboře kolem 30 malých a ve stanech na 100 větších dětí. Kvůli velké vzdálenosti od Sokolova předal následně podnik chatu v roce 1966 Lachemě Kaznějov. Později, v roce 1974, se podařilo Dolu Přátelství v Březové získat hájovnu č. p. 214 s velkou zahradou ve Vícově u Přeštic, kde bylo možné umístit 60 stanů pro 120 dětí.⁷

Rozmach pionýrských táborů nastal na přelomu 50. a 60. let minulého století. Pracující rodiče do nich děti rádi posílali, pobyt nebyl drahý, děti dostaly zaopětření, prožily různá dobrodružství, pořádaly vlastivědné výlety, snažily se žít společně, ale musely se podřítit dennímu řádu a ideové výchově pionýrské organizace. V té době by stejně musely zůstat o prázdninách doma nebo u příbuzných, masová turistika rodin směřující do ciziny tehdy neexistovala. Objekty táborů a jejich vybavení patřily vesměs dolovým podnikům, provoz táborů a výběr účastníků zajišťovaly závodní výbory ROH. Táborů vedli buď zkušení zaměstnanci dolů, nebo učitelé podle směrnic pro pionýrské tábory ROH. Vedoucí je buď bez nápadu dodržovali, nebo volně uplatnili a vychovávali děti podle obecně platných lidských hodnot a učinili pobyt zajímavým, ovšem s povinným příděchem komunistické ideologie.

6 Archiv SU Sokolov, fond Důl Přátelství Březová, inv. č. 418, fond ZO ROH Dukla Habartov, inv. č. 8 (kronika pionýrského tábora Mostov 1958-1963).

7 Tamtéž, fond Důl Přátelství Březová, inv. č. 382/5.

Z tábora na Želivce 1961. Archiv SU Sokolov.

Důl Dukla v Habartově zřídil v roce 1959 dětský tábor v Podlesí u Mariánských Lázní. V roce 1960 se prvního turnusu účastnilo 67 dětí ve věku 7-14 let a druhého 54 dětí. Dne 1. 8. 1960 navštívily děti tamní statek. Kronikář poznamenal, že je předseda družstva přivedl do kravína a do konírny a ukázal jim čuňátka s prasnici. Městské dítě napsalo, že to tam velmi zapáchalo, „až jsme z toho málem zvraceli“. Nevýhodou tohoto tábora bylo, že u něj nebylo koupaliště. Počátkem 60. let bydlely menší děti (40) obvykle v budově a starší ve stanech (35 dětí). V roce 1961 se některé děti účastnily výměnné rekreace v Josefově Dole u Jablonce nad Nisou a v roce 1963 tábora na Želivce, aby nemusely stále jezdit na stejné místo. K průběhu tábora v Josefově Dole měli pak rodiče zúčastněných dětí závažné připomínky, stěžovali si, že tam prý děti bili, že se při ukončení tábora někteří vedoucí opili a při cestě vlakem zpět děti nevěděly, kde mají přestupovat atd.⁸

Důl Pohraniční stráž ve Svatavě zřizoval v letech 1959-1960 pionýrský tábor v Poštovním domě v Božím Daru. V roce 1959 se tří turnusů účastnilo asi 150 dětí. Vzhledem k blízkosti státní hranice byly do programu zařazeny i některé akce. Vedoucí třetího turnusu Vlasta Pokludová zapsala, že jim velitel Pohraniční stráže soudruh Michna velmi vycházel vstříc. Povolil jim například svoz dříví na táborák, setkání s pionýry z Německé demokratické republiky, či předvedení scény zadržení diverzanta. Poznamenala, že kvůli ubytování v budově měly děti až příliš komfortu, nicméně ubytování ve stanech by bylo vzhledem k horskému prostředí

8 Archiv SU Sokolov, fond ZO ROH Dukla Habartov, inv. č. 8 (mmj. záznam z 1. 8. 1960).

Svojšíň – tábor Radar 1964. Archiv SU Sokolov.

poněkud problematické. Okresní hygienik po prohlídce domu prohlásil, že tento tábor je nejlepší, co dosud viděl.⁹ Vedení podniku se potom podařilo nalézt vhodné místo pro letní táboření a v roce 1961 zřídilo ve větší vzdálenosti pionýrský tábor 12. dubna na řece Želivce u Kožlí u Ledče nad Sázavou, kde postavilo objekt s 65 stany, v nichž roku 1961 pobývalo přes 430 a o rok později 297 dětí. Dne 8. 7. 1963 odešel večer oddíl na vycházku a při přechodu mostu spadl 11letý chlapec Jiří Helebrand do řeky. Neuměl plavat a začal se topit. Do vody za ním ihned skočila čtrnáctiletá Věra Švarcová a podařilo se jí ho vytáhnout. Jinak by asi tato příhoda skončila tragicky.¹⁰

Jelikož se začala budovat přehrada na pitnou vodu na Želivce, musel podnik tento tábor zrušit a v náhradu zakoupil Pílský mlýn u Sedlice u Písku. První tábor se zde uskutečnil v roce 1964. Vedle starého mlýna bylo postaveno 50 stanů pro 100 dětí, v roce 1967 k nim přibýlo 25 chatek. V letech 1970-1974 přestavěli brigádníci ze šachty mlýn, zřídili 27 nových chatek a tím zvýšili kapacitu tábora na 180 míst. Při tom odpracovali 53.300 hodin, aby mohli rekonstruovaný tábor dne 16. 6. 1974 slavnostně otevřít.¹¹

Ředitelství Sdružení hnědouhelných dolů a briketáren v Sokolově zřídilo pro děti svých zaměstnanců v roce 1960 první stanový tábor v odlehlé krajině u bývalého mlýna na samotě

9 Archiv SU Sokolov, fond ZO ROH Důl PS Svatava, inv. č. 11.

10 Tamtéž, inv. č. 65, fond ZO ROH Dukla Habartov, inv. č. 8.

11 Tamtéž, fond Důl PS Svatava, inv. č. 66 a 68.

Tábor Sedlice 1974. Archiv SU Sokolov.

Mnichovství u Hoštky u Tachova, vedený Luďkem Vojtou. Táboru se účastnily 104 děti ve věku 7-14 let ve dnech 27. 6. až 18. 7. 1960. Hlavní atrakcí bylo, že se některé děti naučily plavat a mohly jezdit lodkou na rybníce.¹² Následujícího roku tábor přenesli do dopraveně přístupnější osady Branka u Tachova. Dne 25. 4. 1961 se konal úřední výběr stavenišť. Stanový tábor o 57 dvouložkových a 4 čtyřlůžkových stanech byl založen na pastvině u Olšového rybníka nedaleko od vsi. Blízký kulturní dům sloužil jako kuchyně s jídelnou a sklad. Hlavním problémem bylo zajištění nezávadné vody, tu museli podle pokynů hygienika chlórovat. Všechny úkoly se podařilo splnit a dne 3. 7. 1961 mohl být tábor zahájen podle směrnic pro pionýrské tábory ROH. Jeho vedoucím se stal osvědčený Luďek Vojta s učitelem Ludvíkem Votočkem. V táboře žilo v prvním turnuse 106 a ve druhém 101 dětí, celkem 207 dětí ve věku 7-14 let. Vedoucí doporučil pro příště brát na tábor děti až od 9 let věku, protože se malým musela věnovat větší péče. Děti měly aktivní program. Doplňily potřebné zařízení nového tábora, sbíraly jahody a dřevo do kuchyně, naučily se řezat pilou a vyřezávat ze dřeva, při tom vynikl Stanislav Zykán, plavaly, šly na výlet do Tachova a konala se beseda s pohraničníky, střezícími nedalekou státní hranici. Jako vedoucí oddílů se zaučovali žáci pedagogického institutu v Karlových Varech. Tábor byl v provozu ještě v roce 1964.¹³ Později, počátkem 70. let (1971), jezdily děti zaměstnanců ředitelství do Sedlice a některé i do Německé demokratické republiky. V roce 1974 provozovalo ředitelství Hnědouhelných dolů a briketáren Sokolov tábor Horník v Hamrech u Hojsovy Stráže na Šumavě. V budově i ve stanech pobývalo ročně na 280 dětí. Pořádaly výlety, sportovní a branné hry, besedy s pracovníky Chráněné krajinné oblasti Šumava a též s členy Pohraniční stráže a Lidových milicí.¹⁴

Na podnět odboru mladých turistů Tělovýchovné jednoty Baník Vintířov a pionýrů uspořádal závod Jednota národního podniku Důl 25. únor v Novém Sedle v červenci 1962 putovní pionýrský tábor na Slovensku, byl první akcí svého druhu v okrese. Zúčastnily se ho starší děti ve věku 11-15 let a musely se naučit starat o zajištění táboření a stravy samy. Neměly nic připraveno jako ostatní děti v pevných táborech. Obětaví vedoucí zorganizovali o rok poz-

12 Archiv SU Sokolov, fond ZO ROH HDB Sokolov, inv. č. 52.

13 Tamtéž, inv. č. 35 a 52.

14 Tamtéž, inv. č. 80.

ději, v srpnu 1963, další putovní tábor pro 36 dětí v Krkonoších, ostatní odjely do Branky. V roce 1964 založil podnik v údolí Mže u Svojšína pionýrský tábor Radar. K jídelně s kuchyní a skladem přibýly stany pro stovku dětí. Ty během pobytu sportovaly, koupaly se v řece, pořádaly výlety např. do Horšovského Týna a na Chodsko do Klenci pod Čerchovem, chodily do kina a zpívaly u táboráku. Jako nejlépe vyhovující základna byl tábor počátkem 70. let rekonstruován.¹⁵

Posledním podnikem sokolovského revíru, který zřídil svůj pionýrský tábor, byl Kombínát pro využití hnědého uhlí ve Vřesové. V roce 1971 pronajal dům čp. 69 s mlýnem, hospodářskými budovami a pozemky na řece Berounce pod hradem Libštejn u Liblína na Rokycansku a postavil tam stanový tábor pro 100 dětí. O rok později podnik objekty zakoupil a pro havarijní stav mlýn zboural. Jelikož by si zlepšení vybavení tábora vyžádalo značné finanční prostředky, převedl podnik v roce 1980 tábor jiné organizaci. V roce 1973 byl založen v lese tábor Jitřenka u Bezdruzic s chatkami pro 50 malých dětí ve věku 6-9 let, pak se dále rozšiřoval.¹⁶

V 70. a 80. letech 20. století provozovala odborová organizace Dolu Pohraniční stráž v Březové velké tábory v Sedlici a Vícově. V nich ročně pobývalo 300 až 400 dětí. V roce 1978 byl založen putovní tábor Podolí u Orlické přehrady s vodáckým výcvikem pro starší děti, kde se vystřídalo 130-150 dětí ročně. Aby nemusely jezdit stále na stejná místa, zajistili odboráři výměnné pobyty dětí v Německé demokratické republice i zimní rekreaci rodin v podnikových střediscích Mústek v Jáchymově a v Božím Daru. Potomci zaměstnanců Palivového kombinátu Vřesová odjžděli do táborů Svojšína (400) a Bezdruzice (300 dětí ročně), pak se kapacita obou zařízení zvýšila až na 500 a více dětí ročně. Mohli se účastnit i zimní rekreace v Krušných horách a pobytů v Německé demokratické republice a Polsku. Odboráři Dolu Marie Majerová v Královském Poříčí provozovali v roce 1986 tábor Horníček, pronajatý od Místního národního výboru Teplá, s 60 lůžky ve stanech (120 dětí ročně) a v roce 1985 důl zakoupil objekt ve Studánce u Aše a hodlal tam zříditi pionýrský tábor. Děti zaměstnanců generálního ředitelství HDB Sokolov jezdily do tábora v Hamrech (necelých 300 dětí ročně), kde je např. v roce 1979 navštívili sovětští pionýři. V pozdějších letech nastal problém se získáním výchovných pracovníků. Koncem 70. let organizovalo federální ministerstvo paliv a energetiky pobyty pro děti ze zamořených oblastí uhelných revírů severozápadních Čech v Jugoslávii a Itálii; např. roku 1979 se jich účastnilo 365 dětí a 122 učňů ze Sokolovska.¹⁷

V současné době ve změněné společenské situaci pořádání dětských táborů nezaniklo, konají se v režii Sdružení odborových organizací Sokolovské uhelné ve Svojšíně a Bezdruzicích v duchu skauta i prvních pionýrů se zaměřením na poznávání přírody a sportování. Současná kapacita tábora ve Svojšíně je 3 x 100 dětí, tábora v Bezdruzicích 3 x 130 dětí, ve Svojšíně probíhá též po ukončení tábora oblíbená týdenní rekreace rodičů s dětmi. Dětská rekreace si žádala celkově ročně 4 až 4,5 mil. Kč, jako poplatek od rodičů získal provozovatel při plném využití zhruba jen 1,4 mil. korun, nutnou finanční dotaci poskytlo vedení Sokolovské uhelné.¹⁸

15 Archiv SU Sokolov, fond ZO ROH Důl 25. 2. Vintřfrov, inv. č. 4. Závodní časopis Rozvoj 7, 1964, č. 30, 30. 7. 1964, s. 1.

16 Tamtéž, fond ZO ROH KVUH Vřesová, inv. č. 5.

17 Tamtéž, fond ZO ROH HDB Sokolov, inv. č. 80, fond HDB Sokolov, inv. č. 2847 a 3192.

18 Informace od paní Jany Hamplové, zaměstnance Sdružení odborových organizací Sokolovské uhelné, z 6. 8. 2003 a 21. 6. 2004.

RESÜMEE

Fünfzig Jahre Ferienlager für Kinder der Mitarbeiter der Falkenauer Bergwerke (1954-2004)

Petr Beran

In den Jahren 1946 und 1947 veranstaltete die Leitung des damaligen Volksbetriebes Falkenauer Braunkohlenbergwerke die ersten Erholungsaufenthalte für Kinder der Mitarbeiter in einem Haus in Radisfort (Radošov) bei Karlsbad (Karlovy Vary). Nach 1948 wurde die Kinder- und Jugendfürsorge offiziell von der Pionierorganisation des Tschechoslowakischen Jugendverbandes übernommen. Im Jahre 1954 organisierten die Braunkohlenbergwerke Falkenau (Sokolov) das erste Ferienlager im Schloss Perglas (Chlumek) bei Daßnitz (Dasnice). Ende der 50er und Anfang der 60er Jahre erfreuten sich die Pionierlager großer Aufmerksamkeit seitens der Volksbetriebe des Falkenauer Reviers wie auch der Gewerkschaften. Die Pionierlager wurden im Geiste der kommunistischen Ideologie geführt und fanden im Sommer an insgesamt sechzehn, überwiegend in Westböhmen gelegenen Orten statt. Die Kinder wurden entweder in Gebäuden untergebracht, z. B. in Gottesgab und Hammern (Boží Dar, Hamry), oder sie hausten in Zelten. Die Pionierleiter bereiteten für die Kinder ein mannigfaltiges Programm wie Besuche bedeutender Persönlichkeiten, Erkundung der Natur und Besichtigungen von Sehenswürdigkeiten, Ausflüge sowie Sport- und Geländespiele vor. Die Kinder mussten einen festen Tagesablauf einhalten und unterstanden der Erziehung durch die Pionierleiter. Zu den am meisten besuchten Ferienlagern zählten die Anlagen in Schweißing (Svojšíň 1964) bei Mies (Stříbro) und bei Weseritz (Bezdrůžice 1973), die bis heute betrieben werden.